

นิตยา วรรณกิตร์. พลวัตของลัทธิพิธีการนับถือเจ้าหลวงคำแดงของกลุ่มไทยวนและไทลื้อในภาคเหนือ. (๒๕๕๔).

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: ศาสตราจารย์ ดร.ศิราพร ณ ถลาง

วัตถุประสงค์: ๑. เพื่อวิเคราะห์พลวัตและการผสมผสานความเชื่อและตำนานเกี่ยวกับเจ้าหลวงคำแดงของไทยวนและไทลื้อในภาคเหนือตอนบน

๒. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและพลวัตของพิธีกรรมการบูชาเจ้าหลวงคำแดงของไทยวนและไทลื้อในภาคเหนือตอนบนในปัจจุบัน

สมมติฐาน: ๑. ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าหลวงคำแดงเป็นความเชื่อที่แพร่หลายอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนและไทลื้อในภาคเหนือตอนบน แต่ละกลุ่มมีความเชื่อและตำนานเกี่ยวกับเจ้าหลวงคำแดงที่แตกต่างกัน แต่ต่อมาได้มีการหยิบบ่มความเชื่อระหว่างกลุ่ม ส่งผลให้ตำนานเกี่ยวกับเจ้าหลวงคำแดงในปัจจุบันมีการผสมผสานจนกลายเป็นตำนานที่มีโครงเรื่องหลักเดียวกัน

๒. องค์ประกอบและขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าหลวงคำแดงแสดงให้เห็นทั้งพลวัตและลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่ม

บทคัดย่อ: วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพลวัตและการผสมผสานความเชื่อและตำนานเกี่ยวกับเจ้าหลวงคำแดงของไทยวนและไทลื้อ รวมทั้งองค์ประกอบและพลวัตของลัทธิพิธีการนับถือเจ้าหลวงคำแดงของไทยวนและไทลื้อในภาคเหนือตอนบนในปัจจุบัน ข้อมูลที่ใช้ศึกษาวิเคราะห์ได้แก่ ข้อมูลคติชนประเภทตำนาน ความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือเจ้าหลวงคำแดงของกลุ่มไทยวนและไทลื้อที่ปรากฏในเขตจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลำปาง และน่าน โดยมีทั้งข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามจากพื้นที่ศึกษาในช่วง พ.ศ. ๒๕๕๑ - ๒๕๕๓

ผลการศึกษาพบว่าปรากฏการณ์ความเชื่อเรื่องเจ้าหลวงคำแดงที่แพร่หลายอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบน สะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของความเชื่อที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมตั้งแต่สมัยก่อนตั้งอาณาจักรล้านนาจนถึงปัจจุบัน เริ่มต้นจากความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผีหลวงแห่งดอยหลวงเชียงดาว ก่อนจะกลายสถานะมาเป็นเทพหรืออารักษ์เทวดาตามคติพุทธศาสนา ในกลุ่มชาวไทยวน ความเชื่อและตำนานเจ้าหลวงคำแดงน่าจะแพร่หลายและได้รับความนิยมในจังหวัดเชียงใหม่ ก่อนจะแพร่หลายไปสู่ชาวไทยวนในจังหวัดอื่น ส่วนชาวไทลื้อในสิบสองปันนาเดิมมีความเชื่อเรื่องพญาคำแดง วีรบุรุษผู้กลายเป็นผีเมืองหรือเทวดาเมืองตามคติดั้งเดิม เมื่อไทลื้อบางกลุ่มอพยพเข้ามาในล้านนาได้นำผีอารักษ์ดั้งเดิมของตนมาด้วย ต่อมาชาวไทลื้อในล้านนาจึงรับตำนานเจ้าหลวงคำแดงของชาวไทยวนมาผสมผสานกับความเชื่อเรื่องพญาคำแดงของตน ทำให้โครงเรื่องหลักของตำนานเจ้าหลวงคำแดงทั้งของไทยวนและไทลื้อมีความคล้ายคลึงกัน

ด้านการศึกษาพิธีกรรมบูชาเจ้าหลวงคำแดง พบว่าการประกอบพิธีกรรมของชาวไทยวนและไทลื้อมีข้อแตกต่างกันในด้านจารีตเกี่ยวกับการเข้าร่วมพิธีกรรม ช่วงเวลาประกอบพิธีกรรม รูปแบบการประกอบพิธีกรรม และความหมายของพิธีกรรมสะท้อนให้เห็นว่าแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ยังคงธำรงอัตลักษณ์ด้านการประกอบพิธีกรรมของตนเอง พิธีกรรมการบูชาเจ้าหลวงคำแดงในปัจจุบันมีบทบาทในการเป็นสื่อให้ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมบรรลุถึงการรวมตัวกับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือ บทบาทในการสร้างสำนึกร่วม สร้างความสามัคคี และเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นกลุ่มสังคม รวมไปถึงบทบาทในฐานะพื้นที่เพื่อใช้ต่อรองกับอำนาจรัฐและอำนาจทุน นอกจากนี้ยังพบว่าการประกอบพิธีกรรมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทาง

สภาพสังคมและวัฒนธรรมที่มุ่งไปสู่ความทันสมัย รวมทั้งอำนาจและบทบาทของกลุ่มผู้นำทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย